

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
lantbruksvetenskap

Landsbygdsföretagerskan

– En fallstudie om den kvinnliga företagarens livsform på landsbygden

The female entrepreneur in rural areas

– A case study of lifestyles of the female entrepreneurs in rural areas

Emma Stigson

Landsbygdsföretagerskan

- En fallstudie om den kvinnliga företagarens livsform på landsbygden

The female entrepreneur in rural areas

- A case study of lifestyles of the female entrepreneurs in rural areas

Emma Stigson

Handledare: Yvonne Gunnarsdotter

SLU, Institutionen för stad och land, avdelningen för landsbygdsutveckling

Examinator: Kjell Hansen

SLU, Institutionen för stad och land, avdelningen för landsbygdsutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2013

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: företagare, företagerska, livsform, landsbygd

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Abstract

This study is about the female entrepreneur in rural areas in Sweden. Five women were interviewed with the aim to examine their way of living (livsform), their motivation, what significance it is to be a woman in business and how female entrepreneurs can be encouraged to start their own business. The conclusions :

- The women in this study live an independent life , but the their way of life (livsform) has changed during their life
- Female entrepreneurship can be promoted trough greater knowledge of the female business, better advice to the entrepreneurs, more networking groups and reducing bureaucracy.
- The driving forces for the women is to do what they like and are interested in, at the same time as they have time for the family and children. They also like to work in the rural areas.
- Female entrepreneurship can be promoted through greater knowledge of female businesses in the community, by creating virtual meeting places such as networking groups and mentor groups on internet. It would also be easier if the administrative work could decrease.

Sammanfattning

Detta arbete är en fallstudie av den kvinnliga företagaren på landsbygden. Fem kvinnor har intervjuats som alla lever i Västra Götalandsregionen. Syftet var att undersöka deras livsform, drivkrafter, vilken betydelse det har att vara kvinna i näringsliv och hur kvinnligt företagande kan främjas.

Slutsatserna är:

- Livsformen är inte densamma hela livet utan kan ändras, däremot kan en ideologi finnas kvar.
- Livsformen kvinnorna lever i är självständighetslivsform kombinerat med husmorslivsform
- Drivkrafterna är att göra det de trivs med och tycker är roligt, att få styra och planera sin egen tid samtidigt som det ger tid till familjen och att jobba för en levande landsbygd.
- Kvinnligt företagande kan främjas genom ökad kunskap om kvinnligt företag i samhället som helhet, att skapa virtuella mötesplatser, exempelvis nätverksgrupper och mentorsgrupper på nätet. Det skulle även underlätta om administrativt arbete kunde minska.

Innehåll

1. Inledning.....	6
2. Syfte och frågeställning.....	8
2.1 Avgränsningar	8
3. Metod.....	8
3.1 Litteraturstudier	9
3.2 Intervjuerna.....	9
3.3 Triangulering	9
4. Fyra analytiska begrepp.....	10
4.1 Livsform	10
4.1.2 Familjeföretagarlivsform/Självständighetslivsform	10
4.1.3 Lönearbetarlivsformen.....	11
4.1.4 Karriärlivsformen.....	11
4.1.5 Borgerlig livsform	12
4.1.6 Kombinerad livsform och husmorslivsformen	12
4.1.6.1 Genus	12
4.1.6.2. Kvinnligt företagande och hur det kan främjas	13
4.1.6.1.1 Nätverk - ett stöd för företagaren	15
4.1.6.1.1.1 Entreprenörskap.....	15
5. Fem landsbygdsföretagarskor.....	16
5.1 Anna.....	17
5.2 Beatrice.....	18
5.3 Cecilia.....	19
5.4 Doris	20
5.5 Elin.....	22
6. Diskussion	23
7. Slutsatser.....	29
Referenser.....	30
Litteratur	30
Publikationer.....	31
Regeringstryck.....	31

1. Inledning

Landsbygden har ändrats och så även livsstilen för alla de män, kvinnor och barn som levt och lever på landsbygden. Detta arbete handlar om den kvinnliga företagaren på landsbyden- landsbygdsföretagerskan. Jag vill inleda med en sång skriven av Märta Lejon grundaren till Sveriges Kvinnors Landsbygdsförening. Under 1930-talet fanns SKLF i många bygder i Sverige för att samla kvinnor. Lejon anses ibland vara en av de kvinnor som startade den process som uppmärksammade landsbygdskvinnans levnadsvillkor, hennes möjlighet till självständighet och delaktighet i samhällsdebatten.

Fram skall du stiga, du landsbygdens kvinna.

Fram mellan björkar och skördarnas gull, ögat skall stråla och hjärtat skall brinna. Allt skall du mäta för kärlekens skull.

Fram i din gärning så hög skall du skrida

Skön som en drottning och öm som en mor. Rätt skall du främja och ljus ska du sprida. Kraft ska du ge å t det goda som gror.

(Märta Lejon – ur sångbok för Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund 1936)

Jag har valt att inleda med denna text för att den visar samhällets syn på kvinnan och även hennes syn på sig själv och landsbygden. Hur kan detta då höra samman med den kvinnliga företagaren i dagens landsbygd? De bor båda på landsbygden och har en livsstil som inte går att liknas med den man har i staden. De lever i ett samhälle där det finns normer och förväntningar på vad som är kvinnligt och vad som är manligt. Idag är det fler män än kvinnor som bor på landsbygden och det satsas på att kvinnor ska starta företag. Har landsbygdens kvinna en möjlighet att starta eget företag idag, eller är hon tvingad till det utifrån sin livsform? Eller är det ett sätt att förverkliga en dröm hon inte kunnat göra om hon bodde i staden och/eller hade en annan livsform?

Landsbygden har ändrats på många sätt sedan 30-talet då sången skrevs. I början av 1900-talet bodde majoriteten av Sveriges befolkning på landsbygden och många var fortfarande sysselsatta inom lantbruket. Könnsrollerna var mer bestämda med en tradition att mannen var försörjaren och kvinnan hade hand om hushållet. Sedan dess har jordbruket moderniserats och effektiviserats och idag bor majoriteten av Sveriges befolkning i staden. Urbaniseringsprocessen ledde till att landsbygden förlorade en stor del av sin befolkning och både företag och föreningar flyttade från landet till staden. Landsbygden bebos nu till stor del av ”eldsjälar” som brinner för landsbygden, lantbrukare som driver företag trots motgångar och entreprenörer som förverkligar sina idéer.

Rubriken landsbygdsföretagerskan valdes därför att den innehåller landsbygd och företag ur kvinnans perspektiv, vilket är nyckelord i detta arbete. Begreppet landsbygd har många definitioner och Glesbygdsverket har definierat den som mer än 45 minuters bilväg till närmaste tätort och. Tätortsnära landsbygd är områden med 5 till 45 minuters bilresa till närmaste tätort. Tätorter är områden

med mer än 3000 innevånare och områden inom 5 minuters bilresa till tätort. Ordet bygd kommer från det forngermanska buan som kan översättas till dväla, vilket har gett upphov till orden bygga, boende, bo och odla. Ett liknande ord är kultur, som kommer från latinets cultura som betyder odla och bruka.

En bygd är mer än bara en plats och Yvonne Gunnarsdotter beskriver bygden *”som en föreställning om och en manifestation av gemenskap mellan människor på en plats över tiden”*. Bygden är kulturell, social, rumslig och tidsmässig och alla dessa delar är sammanlänkade som skapar bygden. (Gunnarsdotter 2005:29)

Företagande är viktigt för Sverige, både i staden och på landsbygden. På den svenska landsbygden är det särskilt viktigt då det främst är småföretag som bidrar till landsbygdens främjande och förnyelse. (Johansson et.al. 2004:194) Att ha ett företag på landsbygden innebär andra förutsättningar än att ha ett företag i staden. För att ett företag ska kunna etablera sig och klara sig i konkurrens krävs det att de kan ha kontakt med sina kunder och det går att leverera varor. Tillgängligheten och tidsnärhet underlättar för företag då kostnaderna blir lägre för transporter och det kräver mindre utrustning när man har direktkontakt med kunderna. (Johansson et.al. 2004:199) För att kompensera tidsavstånd investerar företaget i kontakter och nätverk direkt till leveransdörren och kunden. Det är en förutsättning med väl fungerande kommunikation via telefon, e-mail osv. Det innebär att landsbygdens företagare måste kombinera en unik produkt med bra nätverk. Alla produkter säljs på en närmarknad och/eller på en fjärrmarknad. På landsbygden är närmarknaden mindre vilket gör att majoriteten säljs på en fjärrmarknad, t.o.m. internationellt. Det kan vara allt ifrån turism och besökstjänster till gårdshandel. Detta ställer krav på företagaren att vara väl känd. Uppfinningsrikedom är också viktig eftersom nya företag på landsbygden i större mängd ägnar sig åt konsultverksamhet vilket kräver innovativa strategier. (Johansson et.al. 2004:199–202)

Idag drivs 77 % av alla företag i Sverige av män och 23 % drivs av kvinnor. Dessa företag finns i alla branscher, men kvinnor finns främst företag inom tjänstesektorn och män inom industrisektorn. Kvinnor driver främst företag på egen hand utan anställda (55 %) till skillnad från män där 48 % driver företag med 1-9 anställda. Bland kvinnliga företagare är samverkan mindre än bland män. Kvinnor som driver företag är yngre än männen och kvinnor har oftast längre utbildning. De kvinnliga företagarna ser positivt på framtiden och har hög tillväxtvilja. Det största hindret kvinnorna med soloföretag upplever är att de har brist på tid, medan de kvinnliga företagarna med 10-49 anställda ser bristen i tillgång på lån som det största hindret. (Nilsson et.al 2011:3-32). På landsbygden utgör 76 % av soloföretag (Nilsson et al 2009: 23) Kvinnans andel av företagande på landsbygden var 23 % 2008 till skillnad från i staden med 26%. (Nilsson et. al 2011:7)

Idag är 28% av företagen kvinnliga företagare i Västra Götalands regionen (Almerud et. al 2012) I regionen är det högre andel kvinnliga företagare i de små kommunerna än i de större kommunerna och den är allra lägst i Göteborgsregionen. (Almerud et. al 2012: 15)

I landsbygdskommunerna ökar antalet företag bland de som har hög omsättning, till skillnad från stadskommunerna där företagen med mindre omsättning ökar. Det är även fler företag per capita på landsbygden än i staden och det är då procentuellt fler som driver företag på landsbygden än i staden. (Nilsson et al. 2009:23)

Begreppet företagerskan har jag inspirerats av från Carin Holmqvist och Elisabeth Sundin (2002) som forskat om företagande utifrån ett genusperspektiv. De utgår från den Hirdmans teori om segregerings och hierarkiprinciper. Med det menas hur könsmaktssystemet är uppbyggt och att det reproduceras. Relationerna mellan könen på framförallt arbetsmarknaden karakteriseras av segregering och ojämlika förhållanden.

2. Syfte och frågeställning

Mitt syfte är att undersöka hur kvinnliga företagare upplever sin vardag.

Frågeställningar:

- Vilken livsform har den kvinnliga företagaren?
- Vilka drivkrafter har den kvinnliga företagaren?
- Vilken betydelse har det att vara kvinna i näringslivet?
- Hur kan kvinnligt företagande främjas?

2.1 Avgränsningar

Den geografiska avgränsningen är Mellansverige och Västra Götaland. Denna region har en stark lantbruksnäring och många småföretagare. Jag valde bort att skriva om män som företagare då det redan idag finns mycket litteratur inom detta område men mindre om just kvinnligt företagande.

3. Metod

Innan jag började mitt arbete funderade jag igenom vilken metod som var bäst att använda och kom fram till att det var att göra empiriska studier med intervjuer. Därefter valdes informanter ut till intervjuerna. Dessa hittade jag genom att söka på internet och genom personliga kontakter och nätverk. För att kunna göra en bättre jämförelse och finna liknelser i studien valdes kvinnor med olika åldrar men med ett försök att hitta dem inom samma näring.

Som grund till mitt arbete har jag använt mig av den filosofiska inriktningen fenomenologi och "livsvärlds" begreppet. Fenomenologin är en av de största inriktningarna inom samhällsvetenskapliga teorier idag och sedan 1960-talet har den blivit en viktig inriktning i modern sociologi. Syftet med en

fenomenologisk förhållningsätt är att beskriva den objektiva orienteringen i universella strukturer. (Månsson, 1999: 70) Livsvärld beskrivas som en beskrivning av den verklighet vi lever i dagligen och hur vi uppfattar och upplever den. (Månsson.1999:75)

Uppsatsen är baserad på fem semistrukturerade livsvärldsintervjuer. Det är en kvalitativ forskningsmetod som syftar till att förstå verkligheten ur människornas egna perspektiv och att fånga den mening som personen själv beskriver. En kvalitativ intervju försöker förstå världen utifrån respondentens synvinkel och utveckla mening utifrån deras förklaringar. (Kvale et. al. 2010:17) Metoden man använder är att arbeta med empiriskt material vilket exempelvis är intervjuer. Genom att vara i den miljö som intervjuobjekten är i till vardags kan man göra tolkningar och karaktäriseringar av hur deras vardag ser ut. Detta sammanfattas och återberättas sedan i en levande berättelse. (Thorell et. al. 2007: 11) Det liknar ett vardagssamtal och är halvstrukturerad vilket innebär att den inte är ett öppet vardagssamtal eller ett slutet frågeformulär. (Kvale et.al. 2010:43).

3.1 Litteraturstudier

Litteraturen har utgjort basen till detta arbete och jag har sökt litteratur under hela arbetet. Under intervjuer upptäcktes nya vinklar av arbetet och jag sökte då ny litteratur. Den teoretiska basen i detta arbete är främst litteratur inom samhällsteorier som livsform, genus, företagande, landsbygdsutveckling, organisation och entreprenörskap.

3.2 Intervjuerna

Denna studie bygger på fem djupintervjuer med kvinnor som driver företag på landsbygden. Intervjupersonerna är mellan 20 och 60 år. Utbildningsbakgrund och näringsverksamhet varierar hos informanterna.

När intervjuerna gjordes ringde jag först upp för att fråga om de hade tid för intervju och bokade därefter in en tid för möte. I intervjuerna har jag fått möta kvinnorna i deras vardag och då även gjort deltagande observationer. Under samtalen har vi suttit både i kök, butik och på kontor där barnen sprungit omkring och jag har fått se lokaler de arbetar i. Alla intervjuer är inspelade för att jag lättare skulle kunna fokusera på informanterna under intervjun och för att kunna gå tillbaka till intervjuerna för att söka information. Intervjuerna har senare kompletterats med telefonsamtal för att ställa ytterligare frågor och få svar på eventuella funderingar efter intervjuerna.

3.3 Triangulering

Jag har använt mig av triangulering i mitt arbete för att det styrkt mitt material och ökat min förståelse. Triangulering innebär att man kombinerar flera metoder för att öka validiteten i sitt arbete. Detta har även kritiserats för att man

använder sig av olika metoder som kommit i olika paradigmen vilket kan påverka resultaten negativt. De som förespråkar triangulering hävdar att det ger en bättre översikt och man vill validera resultat som kan nås med olika metoder i balans och med olika metoders för- och nackdelar. Svensson förespråkar att man kombinerar olika metoder för att det ger en bredare analys och djupare förståelse utan att syftet är att man hittar en objektiv sanning eller validerar resultaten genom varandra. (Svensson, 1996)

4. Fyra analytiska begrepp

I detta kapitel kommer jag att presentera de fyra teorier jag har använt i mitt arbete. Dessa analytiska begrepp valdes ut då de var de mest användbara till mitt arbete. De begrepp jag presenterar är livsform, genus, entreprenörskap och nätverk.

4.1 Livsform

Begreppet livsform kommer från forskarna Thomas Höjrup och Lone Rahbeck Christesen som ett sätt att förstå och förklara hur människor lever. Utifrån en livsformsanalys kan olika befolkningsgruppers villkor och levnadsmönster struktureras. Höjrup menar att "livsform är det hele" och livsformen kan betecknas som människans livsförlopp, hur familjens dagliga rutiner ser ut och hur de ändras, hur arbete, fritid, familj och umgänge ser ut och formas under livet. (Højrup 1983:189)

Då samhället ser olika ut och villkoren varierar i olika länder har Höjrup diskuterat livsformens villkor i samhällsstrukturen och hur olika livsformer kan definieras. Han menar att samhället innehåller en ekonomisk-, en politisk-, en juridisk- och en ideologisk nivå. Dessa nivåer är sammankopplade men utgör samtidigt skilda delar. Alla människor lever i skilda sociala verkligheter och har olika mål, syn och grundförutsättningar i livet. I grupper som tillhör samma etniska grupp, klass och kultur kan människor trots detta uppleva skillnader. (Højrup 1983: kap.1 och 2)

I följande presentation av livsformsbegreppen familjeföretagarlivsform/självständighetslivsform, lönearbetarlivsform, karriärlivsform och borgerlig livsform har jag utgått från Tora Friberg (1990) i kap 3 på sidorna 58-71, där hon översatt och sammanfattar utifrån Höjrup och Christensen.

4.1.2

Familjeföretagarlivsform/Självständighetslivsform

Den familjeföretagande/självständiga livsformen innebär att det är viktigt att personen själv äger, kontrollerar och disponerar arbetet och behåller arbetet på egen hand. Det finns ingen anledning att skilja på arbete och fritid. Familjeföretagarlivsform/självständig livsform innebär att den privata ekonomin och verksamhetens ekonomi hänger samman och personen blir direkt kopplad till hur det går för företaget. Familjeföretagarlivsform/

Självständighetslivsform är vanlig inom som lantbruk-, fiske-, hantverk-, handels-, transportföretag och serviceföretag.

Ett karaktärsdrag i denna livsform är "fritt arbete" och det överensstämmer med möjligheterna för en familj. Med det "fria arbetet" menas att denna livsform innebär att man är fri att bestämma över verksamheten, men samtidigt är man ett med sin verksamhet. Det går inte att skilja på arbete och fritid och arbetet är alltid närvarande. Det andra karaktärsdraget innebär att man anpassar livsformen för att kunna ha en familj. Familjen står för produktionsenheten och det brukar oftast finnas könsspecifik arbetsdelning i familjen. Familjen har oftast ett nätverk av relationer till andra familjer, släkt, vänner och grannar som de är knutna till socialt och ekonomiskt. Inom detta nätverk samordnas och delegeras verksamheten. Familjen har en viktig funktion då den är integrerad i verksamheten och viktig både för inkomst och det är en del av livsstilen. Om verksamheten stöter på problem hjälps familjen åt för att lösa problemet.

4.1.3 Lönearbetarlivsformen

Lönearbetarlivsformen gör en skillnad på arbete och fritid och det är den lön som hen får för sitt arbete som upprätthåller resten av livet- familjen och fritiden. På fritiden kan man själv styra sin tid och göra det man själv vill. På fritiden kan man konsumera det man tjänat på det man gillar- kläder, mat, resor osv.

Lönearbetarformen kommer ifrån det kapitalistiska samhället baserat på produktion, t.ex. industrier. För industrierna är lönearbetarna mycket viktiga och kärnan i produktionen för att denna ska fungera. Det kan även vara så att industrin kan byta ägare men att lönearbetaren finns kvar. På arbetsplatsen är sammanhållning det viktigaste och man strävar alltid efter bättre villkor där arbetsgivaren är motståndaren.

En lönearbetarlivsform med familjen innebär att inkomsten från lönen är det viktigaste och att man har en fritid. På fritiden och i familjen är uppgifterna oftare tydligare uppdelade inom familjen. I en patriarkal struktur kan det bli en tydlig gräns mellan lönearbete och husmorsarbete, där mannen tjänar pengarna och kvinnan tar hand om hushållet

4.1.4 Karriärlivsformen

I karriärlivsformen finns det precis som i lönearbetarlivsformen en gräns mellan arbete och fritid men i denna livsform är det arbetet som möjliggör förverkligandet. Fritiden hänger ihop med arbete och det finns en gräns, men familjen och fritiden kommer i andra hand efter arbetet. Man tar istället med sig arbetet hem. I karriärlivsformen söker man ständigt sätt att få en högre position i arbetet och man identifierar sig med sitt arbete, går på kurser, tjänsteresor, arbetar övertid, tänker på hur man för sig osv. På arbetsplatsen tar man för sig och väntar inte på order utan tar egna initiativ och ställer krav på sig själv och omgivningen.

4.1.5 Borgerlig livsform

Denna livsform hör till dem som äger företagen och produktionen. Det viktigaste i denna livsform är att förvalta de pengar man har och man är strategisk med de rätta relationerna, umgängeskretsar, kontakter osv. Släktkänslan och att familjen får en bra utbildning är viktig. Om en person med borgerlig livsform förlorar sina pengar på ett eller annat sätt eller att företaget övergår i aktieform, övergår livsformen till karriärlivsform eller familjeföretagarlivsform beroende på hur familjeförhållandena ser ut.

4.1.6 Kombinerad livsform och husmorslivsformen

I livsformsanalysen utgör hushållet och familjen basen. Kvinnans roll har utforskats mer av Lone Rahbek Christensen (1987) genom att jämföra olika familjesammansättningar. Familjesammansättning och kvinnans roll skiljer sig åt beroende på ideologi och livsform.

Christensens beskriver att det finns en "husmorspraxis" (kap 5 1987) vilket innebär att det finns en husmorslivsform. Grunden till husmorslivsformen är beroende av försörjaren. Husmorsarbete innebär att ha hand om hem, hushållet och barnen. På många sätt liknar husmorslivsformen den självförsörjande livsformen. Denna livsform brukar vanligtvis kombineras med ytterligare en livsform och det är främst kvinnor som har husmorslivsformen

I dagens samhälle är det en stor andel kvinnor som finns på arbetsmarknaden och de kombinerar då familjeföretagarlivsformen, lönearbetarlivsformen eller karriärlivsformen med husmorslivsformen. Detta gör att det skapas många nya familjekonstruktioner och livsformer. Lone Rahbek Christensen har utvecklat livsformsbegreppet och kombinerat detta med familjepraxis vilket skapat en mängd olika nya kombinationer av livsformer. Husmorspraxis är det trots allt nästan alltid kvinnan som har.

I familjeföretagarlivsformen har båda makarna ett gemensamt mål och ideologi, t.ex. att lantbruket ska skötas. I denna livsform är kvinnan oftast en medhjälpare och ansvarar för de reproduktiva uppgifterna.

I lönearbetarlivsformen finns det en tydlig gräns mellan arbete och fritid där mannen står för inkomsterna och kvinnan i många fall är hemma. Detta gör att deras ideologier kan skilja sig åt då de lever på olika sätt.

I karriärlivsformen benämner Rahbeck Christensen kvinnan som representationshustrun. I detta fall är hans mål hennes medel. Hon finns med i bakgrunden och hjälper sin man i karriären.

4.1.6.1 Genus

Idag används genus och kön inom många forskningsfält, särskilt inom samhällsvetenskaplig forskning (Wikander et.al 2003: 21) Kön och genus är två skilda begrepp, som till viss del är lika men kan skiljas på att kön står för det

biologiska könet medan genus är socialt konstruerat och refererar till sociala processer. Begreppet genus betyder slag eller sort och i svenskan har vi fyra genus: han, hon, den, det. Genom att tala om genus visar vi att vi inte vill beskriva en biologiskt förutbestämd utveckling. (Wikander et.al.2003 20-22)

Yvonne Hirdman beskriver genussystemet som en ordningsstruktur av kön i samhället. Denna struktur blir grunden för andra sociala ordningar både socialt, ekonomiskt och politiskt. Till grund för denna ordning finns två principer; dikotomin och hierarkin. Den första logiken är dikotomin, dvs. Att hålla isär manligt och kvinnligt. Den andra logiken är hierarkin där mannen anses vara normen och människan. (Hirdman 1988: 51) Genom att använda begreppet i relation genussystem kan vi lättare problematisera detta begrepp till andra sociala system som t.ex. socialism eller kapitalism. Det gör det lättare att se om de påverkar varandra, hur systemen ser ut och vilket som är det dominerande osv. (Hirdman 1988: 56)

Genussystemet bygger på "genuskontrakt", som inte betyder att man skriver kontrakt utan att vi i samhället har osynliga överenskommelser mellan könen där vi definierar varandra. Dessa genuskontrakt går i arv från generation till generation. Yvonne Hirdman definierar detta i tre nivåer: Den kulturella överlagringens nivå där man utgår från idealtypsrelationen och föreställningen om hur den ska se ut mellan en man och en kvinna. Den andra nivån gäller exempelvis institutioner och arbetsdelning. Den tredje nivån innebär mer konkreta kontrakt på en social eller individnivå, t.ex. äktenskapskontrakt. (Hirdman.1988: 54)

4.1.6.2. Kvinnligt företagande och hur det kan främjas

Forskning om kvinnligt företagande är relativt nytt och det är bara de senaste åren som kvinnligt företagande på landsbygden har uppmärksammas. Sundin och Holmqvist har i sin forskning sammanfattat tre begrepp som hör till kvinnors företagande: osynlighet, mångfald och anpassning. Med detta menade de att kvinnors företagande är osynligt trots att det omfattade ungefär en fjärdedel av allt företagande, att det fanns minst lika bra variation i bransch, företagsval osv. som för män och att kvinnors företagande byggde på anpassning till sin familjesituation. Denna undersökning gjorde de under 80-talen men det har inte ändrats i jämförelse med deras senaste forskning gjord 2002. (Holmqvist et al.2002:12).

Kvinnor ser sällan på sig själva som entreprenörer och många har bristande självkänsla vilket gör att färre kvinnor än män vågar starta eget företag. Även självkänslan grundar sig i gamla föreställningar om manligt och kvinnligt. Osäkerheten och oviljan att starta företag kan bero på könsroller och traditionella könsmonster som innebär att kvinnor fortfarande har ansvar för hushåll och familj. (Almerud: 2012:25)

Från politisk nivå var det främst i samband med regeringens satsningar på att utreda hur kvinnligt företagande i gles- och landsbygder såg ut i Sverige 2008

som detta uppmärksammades i politiken. I denna utredning kom man fram till förslag till hur kvinnligt företagande på landsbygden kunde främjas vilket var:

- Att öka möjligheten för företagande i branscher med hög andel kvinnligt anställda.
- Att utbilda lärare i genuskunskap.
- Att satsa insatser och coaching på branscher som är gynnsamma för kvinnor.
- Att fortsätta stödja Resurscentra som är viktig bas för rådgivning.
- Att fortsätta satsa på att initiera och stärka nätverksaktiviteter.
- Att underlätta så att eventuella företagsstöd kräver mindre administration.
- Att minska skillnader mellan företag och anställda genom en översyn av beräkningsgrunderna för ersättningsnivåerna i trygghetssystemet.
- Att se över regelverk vid start av verksamhet, att förenkla regelverk för de små företagen, att kvalitetssäkra rådgivningsfunktionerna.
- Att säkra att erfarenheter från tidigare projekt dokumenteras och sprids vidare.
- Öka samarbete med främjandeaktörer i offentlig och privat sektor inklusive den sociala ekonomin, öka samverkan mellan olika företagsformer.
- Skapa möjlighet att få ett ekonomiskt värde i de ideella insatser företagaren gör.
- Att uppmärksamma företagsformen ekonomisk förening,
- Tillämpningar inom lagen om offentlig förvaltning bör ses över
- Det bör införas stöd för konkreta utbildningsinsatser inom företagen.
- Att stimulera och synliggöra diversifieringen av de gröna näringarna.
- Att se över rennärlagarna och skapa en statistik över samiska kvinnors företagande.

(Kvinnors företagande i Gles- och landsbygden- fakta och fönster 2008: 151-156)

Kerstin Eriksson har gjort en undersökning bland kvinnor och kommer fram till att det fortfarande finns en patriarkal struktur inom lantbruket då de berättar att det förväntas att män förväntas ta över gårdarna och att försäljare som de har kontakt med tar för givet att det är en man som driver gården. Om kvinnan ska kunna förbättra sina förutsättningar måste hon aktivt arbeta för att detta ska ske.

I Erikssons undersökning visar det sig att rådgivare tar för givet att företagaren är mannen och att kvinnan inte tillfrågas att delta. Även forskarvärlden domineras av män och det begränsar utbudet av forskning kring kvinnor i lantbruket. Detta kan ha bidragit till att kvinnor osynliggörs. Titlar som ”bonden som företagsledare” visar enligt Eriksson att lantbruksföretagen ses som enmansföretag och inte familjeföretag. Samtidigt visar trenden att de kvinnor som stannar kvar inom lantbruket vidareutbildar sig vilket ger dem en större möjlighet att förbättra sina förutsättningar. (Eriksson. 2000:62)

4.1.6.1.1 Nätverk - ett stöd för företagaren

Ett nätverk uppstår när olika aktörer eller individer bygger upp relationer till varandra. Nätverk och kontakter är viktigt inom företag och man brukar dela in nätverk i två olika kategorier- socialt nätverk och affärsmässigt nätverk. Affärsmässigt nätverk innebär samarbete mellan företag som kan skapas mer eller mindre strategiskt. Jag har valt att fokusera på det sociala nätverket då det är mer relevant i mina studier. Det sociala nätverket innehåller familj, vänner, bekanta och andra företagare. (Landström et.al.2009:232–233)

Det sociala nätverket har en viktig roll då den stödjer entreprenören både mentalt och resursmässigt och det är extra viktigt vid uppstarten av företaget. Det är i det sociala nätverket eller inom familjen som många entreprenörer har sina förebilder vilket har visat sig vara viktigt för entreprenörer. Familjen och vänner kan även hjälpa till affärsmässigt och praktiskt i företaget.(Landström et.al. 2009:236)

4.1.6.1.1.1 Entreprenörskap

Entreprenörskap är ett begrepp som har många olika förklaringar och betydelser. Talar man om en person som entreprenör är denna person oftast betraktad som kreativ, idérik och innovativ. I dagligt tal anses entreprenör vara ett positivt ord och det brukar oftast bara vara de företagare som lyckas som anses vara entreprenörer. (Landström et. al. 2009:19)

Enligt Peterson och Westlund kan man definiera en entreprenör om de har dessa egenskaper:

- En stark vilja och drivkraft
- Hög motivation
- Utvecklad ansvarskänsla
- Samarbete med andra och förmåga att bilda nätverk
- Förmåga till självständigt lärande
- Är nytänkande och kreativ
- Tar kalkylerade risker
- Kan lösa problem
- Tänker abstrakt och konkret
- Har en förmåga att utveckla idéer

- Ha bra hälsa
(Peterson et.al.2007:20)

En form av entreprenörskap är samhällsentreprenörskap. En samhällsentreprenör kan beskrivas som en person som ser samhällets brister, vad som inte fungerar i samhället och de hittar nya lösningar för att skapa ett hållbart samhälle, såväl ekonomiskt, socialt som ekologiskt.

En mening som du kan höra från en samhällsentreprenör är: Jag skapar en lön för mig och samtidigt en vinst för samhället. (Gawell. 2009:7)

Samhällsentreprenörer skapar nätverk som inte är hierarkiska utan horisontella och man jobbar på samma nivå. Som samhällsentreprenör kan man inte kategorisera inom ett visst område t.ex. privat marknad eller offentlig sektor, utan man rör sig mellan olika områden. (Gawell.2009: 9)

5. Fem landsbygdsföretagare

I detta kapitel presenteras de fem kvinnorna och vad de berättat under intervjuerna. Jag har valt att ge dem nya namn och de heter nu Anna, Beatrice, Cecilia, Doris och Elin. De kvinnor jag har intervjuat har olika bakgrund och olika åldrar, men de har alla gemensamt att de har startat företag. Därför inleder jag med en kort sammanfattningen och därefter mer utförlig information om vad informanterna berättat under intervjuerna.

Anna startade sitt företag för 10 år sedan där hon och en kollega tillverkar kalvdans. Från början var det i liten skala men idag har de ett aktiebolag. Anna bor tillsammans med sin man på en gård och har barn och barnbarn.

Beatrice bor på gård med man och tre barn. Hon tillverkar idag egen senap som säljs till lokala företag. Tidigare har hon haft försäljning av egenodlade grönsaker, örter och har även vidareförädlad.

Cecilia har tidigare haft eget företag med uppfödning av smågris vilket hon startade när hon var 22 år gammal. Grisproduktionen är nedlagd men nu har hon istället ett hundpensionat på den gård hon och hennes man äger. Cecilia är nybliven mamma och är mammaledig.

Doris har sedan 20 år tillbaka ett företag med tillverkning av tårtor och smörgåstårtor. Tillverkningen görs i ett hus på tomten på gården som hon och hennes man äger. Idag har barnen flyttat hemifrån även om de finns i närheten.

Elin driver en butik med heminredning, kläder och smycken i den gamla ladugården på gården. På gården finns även ett litet café och en lokal för konferenser eller möten. Hon bor på gården med sin man. En av döttrarna bor i närheten och arbetar i företaget, den andra bor i en storstad i regionen.

5.1 Anna

Anna är 64 år och driver tillsammans med en vän företag där de tillverkar och säljer kalvdans. Hon är bosatt i en liten by med 270 innevånare där det finns en grundskola som alla tillsammans kämpat för. Hon har man och tre vuxna barn och åtta barnbarn. Barnen har flyttat tillbaka närmare Anna och hennes make. På gården har hon och hennes man kvighotell där de tidigare hade mjölkkor. Anna har aldrig jobbat på gården utan har jobbat utanför och då bland annat på posten och inom politik.

Hon förklarar att anledningen till att hon startade företaget hade mycket att göra med bygden. Anna beskriver vanan av att jobba ideellt och att jobba mycket, främst för bygdegården. Den byggdes på 1930-talet av bygdens befolkning och har alltid varit den samlande punkten. Där har hon varit med i kommittén i 35 år och varit en drivande kraft. Så har det varit hela tiden och så kommer det vara i framtiden. Idén med företaget kom när de hade Göteborgsoperan i byn och vi lagade kalvdans till gästerna.

”Du vet det kom folk från Göteborg och de var helt saliga över kalvdansen”

Samtidigt hade Anna mycket att göra på jobbet .

”Du vet 1+1 blir 4-5 , det blev för mycket helt enkelt”

De hörde av sig till några bönder men det ville inte samarbeta just då. De startade då ett projekt med Hushållningssällskapet vilket ledde till utvecklingen av företaget. Det är en känslig bransch som är beroende av bönderna och att det finns mjölk. Drivkraften beskriver hon på detta sätt

”Det är ett självgående tåg som är så himla roligt! Det är roligt hela tiden”

De första tre åren arbetade hon helt ideellt. Eftersom hon slutade på posten fick hon avgångsvederlag. Anna tycker att det är viktigt att bonden får betalt. Det är viktigt att man gör det rätta från början. Det är så många som har gjort fel från början. De är två som arbetar i företaget nu, bakar tre dagar i veckan. De tar inte för givet att det finns resurser.

”Vi är helt beroende av att det går bra för bönderna. Vi har alla ansvar för att vi använder vår mjölk mer”

När barnen bodde hemma fick de hjälpa till med hem och hushållsarbetet, särskilt när det var mycket att göra på jobbet. Ibland har det gått bra, ibland har det gått sämre men hon tänker att så länge vi kan betala hyran så är hon nöjd. Hon är tacksam för att det började som ett Leaderprojekt.

Genom arbetet på posten har hon lärt sig mycket om hur man lär sig att ta kunder och personal.

”Man måste tro på det man gör- annars går det inte!”

Anna har fått flera utmärkelser för företagande och för sin produkt vilket har gett motivation och glädje.

5.2 Beatrice

Beatrice är 47 år och har ett gårdsföretag där hon säljer senap. Hon sålde tidigare även hemodlade grönsaker. Beatrice bor med man och tre barn på gård. Hon är född och uppvuxen på gården där föräldrarna hade lantbruk. Under uppväxten hade de mjölkkor som sedan övergick till grisproduktion. Därefter övergick driften till spannmål då pappa började jobba utanför gården. Senare tog Beatrice och hennes man över gården där de nu har ekologisk grönsaksodling. Efter universitetsstudier flyttade Beatrice tillbaka till hemtrakterna där hon och hennes man köpte två mindre gårdar för att kunna odla grönsaker. Det var tufft i början och hon beskriver hur de satte 200 plantor och tänkte att det skulle ge massor, men det blev bara fyra pumpor. Senare gick det bättre och de hade så många som 65 olika sorters grönsaker som de sålde. Beatrice började sälja på marknader och arbetade utanför gården i Leaderprojekt. Under föräldraledigheten kombinerade hon, barnen och jobb på dagarna, med att skörda grönsaker på kvällar och nätter. De sålde grönsaker och varor på bondens marknad och i saluhallar. Höll på så ett antal år till förskolan stängde i bygden och arbetet utanför gården tog för mycket tid. I samband med detta blev Beatrice far sjuk, vilket gjorde att de valde att flytta till uppväxtgården.

Samtidigt som de hade gården så tillverkade Beatrice senap i ett gemensamt förädlingskök som fanns några mil bort. När förädlingsköket stängdes ner löste hon det snabbt.

”Så mitt i allt, när alla beställningar kom in, lades köket ner. Så då fick jag göra ett kök och så blev det godkänt. Det behöver inte vara så himla svårt”

Hon är samordnaren i familjen med hushåll och familj och står som ägare till företaget men det är gemensam drift. Beatrice har hand om ekonomin och det praktiska och hennes man arbetar mer med tekniska delarna och praktiskt gårdsarbete. Det har varit fullt upp vilket gjort det svårt att få ihop allt. Hon hade tänkt vara med på marknader men har istället mest sålt till en butik som blivit återförsäljare av hennes senap.

”Fritiden är en salig blandning, familj, barn, föreningsliv. Det är barnen på morgonen, möte företaget, skjutsa, träning...”

Bygden har få aktiva föreningar, det är främst jaktföreningen och bygdegården som är samlingspunkten. Bygdegården har få aktiviteter och det krävs mer engagemang för att det ska ge resultat.

Hon är med i informella kvinnliga nätverk och branschnätverk men beskriver att det mest är mest kvinnor i nätverket i småskalig livsmedelsförädling. Annars har hon ett stort socialt nätverk utanför bygden genom sitt tidigare arbete.

När jag frågar Beatrice om drivkrafterna beskriver hon hur hon och hennes man sökte en gård i närheten av hembygden. De hittad då en mindre gård där de tidigare ägarna hade odlat grönsaker.

Drivkrafterna är att få göra det hon tycker är roligt och från början hade hon företaget för att kunna vara mer med barnen och familjen. Samtidigt upplever hon att hon har haft lite tid till sina barn då företaget har tagit mycket av tiden.

5.3 Cecilia

Cecilia är 26 år och bor med sin man och en nyfödd son på en gård där hon har hundpensionat. Hon är född och uppvuxen på gård med djur, har alltid haft grisar på gården och alltid närhet till djur. Uppväxtgården ligger några mil från där hon bor nu.

”Denna bygd som jag är uppväxt i är den bästa bygden! Det finns grannsamverkan, man kan alltid ringa grannen om det är något. Som väl är så har vi barn som bor i byn alltid umgåtts, det är sådan himla sammanhållning. Men här är det inte lika lätt som hos mamma där gårdarna ligger mer tätt, nära varandra. Här så är det glest.”

Innan hon startade företaget har hon arbetat som avbytare och hon har haft ett företag med uppfödning av smågris. Hon hade sin mamma i samma bransch som alltid finns som stöttepelare. Cecilia har alltid haft viljan att vara sin egen och valde att starta eget. Hon säger att vet man hur det är att ha företag så vet man hur svårt det är att anställa folk. Det är svårt att få det att gå runt ekonomiskt.

Cecilia beskriver att det inte finns någon skillnad på arbete och fritid, allt går i ett och det finns alltid att göra. I företaget visar hon en flexibilitet och anpassar företaget efter kunden.

”Vi har ingen fast inlämningstid eller så till hundarna. Jag har varit med om att ha haft kunder som kommer klockan fyra på morgonen för att han kör mjölkbil och då har hunden kommit vid halv fyra. Då har de satt in hunden själva. Det ger frihet under ansvar. De lämnar ju över ansvaret till mig. Det finns ju många som jobbar natt så vi hade även tänkt ha nattdagis. Jag vet ju inte vilka tider de börjar och så men då kan de absolut komma och lämna in hunden.”

Hon har varit mammaledig nu men när barnet börjar på förskola ska hennes man vara hemma och ta hand om barn och hundar. Hon tycker att det är roligt att göra allt och hon vill jobba med detta.

”Åh jag får allt det jag vill jobba med. Det känns jätteroligt!”

Anledningen till att hon startade företaget var att hon anser att alla gårdar ska ha djur och vill bestämma sina egna arbetstider.

”Det är underbart att kunna jobba men ändå vara i närheten av sonen och mannen.”

Cecilia har ingen fritid, det är Lantbrukarnas riksförbund men inte mer på fritiden så. Det är fullt upp och nu med barn finns det inte mycket fritid, kanske att umgås lite med kompisar.

Hon arbetar mycket med hundarna och har jägarexamen för att träna spårning. Cecilia har haft företag tidigare och berättar att hon inte hade mycket att säga till om som ung och tjej. För att få in unga tjejer i företagande så tror jag mer på hund och häst, för att man lättare ska kunna konkurrera. För det var ju manlig dominans och det gick inte att göra så mycket åt. Drivkraften beskriver Cecilia som:

”En levande landsbygd.....och sedan att jag kan inte kan något annat. Jag kan bara djur.”

Cecilia kan inte tänka sig något annat liv än detta, hon gillar att det alltid finns något att göra. Ser ljust på framtiden, att försöka marknadsföra företaget och bygga ut.

5.4 Doris

Doris driver ett företag där hon tillverkar smörgåstårter och söta tårter. Hon startade företaget för tjugo år sedan och idag är det hon och hennes man som arbetar i företaget. Hon är 54 år gammal och har tre barn som är 25-31 år och de bor i nom regionen. Doris har en grundskoleutbildning men har arbetat i livsmedelsbutik, som barn och ungdomsledare i kyrkan, i skolkök, städerska i butik och som köksbiträde innan hon startade företaget.

Hon och hennes man bor på hans föräldragård dit hon flyttade då de träffades. Han har alltid arbetat i lantbruket men Doris har arbetat utanför gården.

”Jag är inte född i detta livet att vara bonde...”

Hon beskriver vilken chock hon fick när hon insåg hur mycket arbete det var att vara bonde. Hon känner att hon har haft nytta av alla sina tidigare jobb idag.

Doris arbetade i butik och tillverkade smörgåstårter som blev så omtyckta att hon gjorde dem både i jobbet och på fritiden, till vänner och bekanta. Hon slutade sitt arbete och började då tillverka smörgåstårter. Det började i liten skala men blev snabbt populärt och de byggde om en av byggnaderna på gården till tillverkningslokal där de även har kontor och rum för kundmöten.

Doris använder sig inte av mer marknadsföring än den som går från kund till kund. Hon beskriver att hon inte har mycket socialt liv utanför jobbet, fritiden finns inte utan det är företaget som är livet. Kunder träffar hon var och varannan dag i företaget eller har telefonkontakt med dem.

Hon beskriver att det är en stor skillnad på att vara kvinna än man när man driver företag. Bland annat har företag önskat tala med chefen och när hon svarat att det är hon som äger företaget har de reagerat och inte trott henne. Det har även varit situationer där rådgivare krävt att få tala med hennes man istället för att tala med henne.

”Det där med kvinnligt företagande. Det behövs fler kvinnor som vågar och orkar hålla på med detta, men du måste vara påläst till tusen. Du kan aldrig slappna av liksom. Du får inte ta någon hjälp någonstans.”

Även hennes man stötte på problem när han började jobba i sin hustrus företag.

”Men han har ju haft det jobbigare för han blev ju döpt till bagerskan tidigt. Han var ju inte en riktig bonde längre... Nej, för där finns det också en jargong.”

Hon beskriver att det inte går att vara sjuk vid något tillfälle och att hon egentligen bara har varit hemma en gång. Det är bara hon som gör tårtorna och hennes man som kör leveranserna. En gång var hon sjuk och hon hade en beställning på 30 smörgåstårter. Då kunde hon be sin dotter hjälpa till. Hennes man har problem med ryggen ibland vilket gör att de kan behöva hjälp men då brukar de kunna ringa något av barnen så försöker de hjälpa till. Så är det även idag. Barnen har varit med och arbetat sedan de var små. Semester har de bara en vecka om året och då är de hemma och jobbar på huset vartannat år och vartannat år åker de bort.

Bygden har förändrats mycket sedan hon flyttade dit då det fanns skola, butik mm. Idag är det färre som bor i byn och många som gått bort men hoppet finns i att det flyttar dit ungdomar.

Det finns en stark sammanhållning i familjen och hon är mån om alla.

”Är jag omtänksam och ringer mina barn blir jag tjugig men ibland så bestämmer jag mig för att inte ringa och då ringer de och undrar om jag är sjuk (för att jag inte hört av mig). Barnen finns alltid där och har jag haft en tuff vecka kan jag ringa till sin dotter och säga, ska vi ta en fika?”

Hon har det bra men ser fram mot pensionen och att kunna köpa en husbil. Det är inte pengarna som driver Doris.

”Det är grunden till mycket ont, det förstör mycket. Du tappar fötterna på jorden när du har mycket pengar.”

5.5 Elin

Elin är 49 år och driver en gårdsbutik med heminredning, kläder och smycken. På gården finns även ett litet café och en lokal för konferenser eller möten för extern uthyrningar.

Elin har flyttat in till bygden för ca tio år sedan. Hon träffade sin man och flyttade till hans hemgård. En gård som har gått i slakten i generationer tillbaka till 1600-talet. De har båda varit gifta tidigare och har barn i tidigare förhållande. Elin har två döttrar varav en av dem arbetar i företaget idag och en av dem finns med ibland men bor i storstad inom regionen. Elin beskriver att det är en dröm som gått i uppfyllelse att bo på gård. Det sade hon alltid när hon var liten och hon älskade att leka på sin mormor och morfars gård. Elin kommer från Stockholm och har arbetat som ekonom hela sitt liv tills det att kroppen sade ifrån och stressen gjorde att hon fick sköldkörtelstruma.

Det var i samband med sjukskrivningen som idén om gårdsbutik dök upp och hon och hennes man flyttade till gården. När de var nyinflyttade arbetade Elin mest i trädgården för att hon mådde bra av det och återhämtade sig från sjukdomen.

Hon beskriver att hon egentligen är en hästtjej och funderade på att köpa hästar men kände att det skulle bli för mycket att göra. Förslag kom från mannen, att sälja gamla saker från gården. Sedan började han göra i ordning foderbordet i gamla ladugården och då var det inte mycket att välja på än att prova på att sälja. Idag är det Elin och hennes dotter som jobbar i företaget och utöver butiken arbetar de mycket med sociala medier som facebook, hemsida, webbshop osv.

”Jag vet inte om jag har någon drivkraft, jag är en sådan där slitvarg, de brukar kalla mig för det. Det är allt eller inget för mig. Jag sådan som person [....] Jag är envis som synden och har jag börjat med något vill jag få det klart

”Det här blir jag ju aldrig klar med, jag har massa med idéer, jag vill bygga ut här, göra det där... Det är klart att man vill få det penningmässigt att få det att gå runt, jag vill ju betala min dotter men det är ju vissa månader jag knappt kan ta ut min egen lön ju.

”Största glädjen är att jobba med min dotter, vi gör ju mycket tillsammans, resor, åker. Det är alltid mycket att göra med olika leverantörer, web shop, blogg, mejl, bakning till café och sedan att butiken är öppen.”

Då både hennes man och Elin arbetar mycket med lite fritid gör att de någon gång per år reser i Europa för att köpa in saker till butiken. Det blir som en del av semestern. Det är då de hinner umgås. Under tiden tar döttrarna hand om butiken.

”Jag är lite stressmänniska. Det är mycket med allt, jag kan sitta och jobba till ett på nätterna. Måndagar ska vara lediga men har inte haft en enda måndag ledig senast året för att det behövs alltid göras något.”

Elin förklarar att hon tror att företaget har gett effekt på bygden med ökad turism då butiken är populär och folk kommer från hela Sverige för att besöka butiken. De annonserar i nationella inredningstidningar vilket drar till sig besökare från hela landet.

Elin har utsetts till årets kvinnliga företagare av Länsstyrelsen och blivit nominerad till årets landsbygdsföretagare av näringslivsforum i kommunen vilket hon är glad för och tycker var roligt att bli uppmärksammas för.

I nätverk har Elin sedan tidigare arbetat, genom aktiviteter i bygdens föreningar och genom familj och släkt.

6. Diskussion

Denna fallstudie har syfte att undersöka den kvinnliga företagarens livsform, drivkrafter, hennes upplevelse av att vara kvinna i näringslivet och hur kvinnligt företagande kan främjas. Jag svarar på frågeställningen i denna diskussion och du finner svar under varje rubrik.

Vilken livsform har den kvinnliga företagaren på landsbygden?

Syftet med denna undersökning har varit att utifrån ett genusperspektiv reflektera över vilken livsform dessa kvinnliga företagare har. Jag utgått från familjeföretagarlivsformen/självständighets-, lönearbetar-, karriärs-, borgerlig- och husmorslivsformen och kommit fram till att de lever i familjeföretag/självständig livsform idag i kombination med husmorslivsformen. Däremot har de olika bakgrund och några av dem har haft en annan livsform tidigare, innan de startat företag. Det kan i vissa fall vara så att de gått tillbaka till den livsform de är uppvuxna med från sina föräldrar.

Den borgerliga livsformen hör till de som äger företagen och produktionen. I den borgerliga livsformen är det viktigaste att förvalta de pengar man har och man har strategiska relationerna, umgängeskretsar, kontakter osv. Detta passar inte in på några av mina informanter då de varken talat om strategier, pengar

eller kontakter på detta sätt. Grunden till deras liv är inte social status, pengarna eller kapitalet.

Inte heller lönearbetarlivsformen kan beskriva dessa kvinnor i det liv de lever nu. Lönearbetarlivsformen innebar att man arbetar för att få en lön, så att man på fritiden kan göra det man tycker är roligt. Fritiden är målet och man gör en skillnad på arbete och fritid där fritiden är tiden du kan styra själv. Doris beskriver vilken omställning det var när hon träffade sin man och hon kom till gården där livsstilen var helt annorlunda för hennes man. Hon var van vid ett 9-5 jobb och det tog tid för henne att anpassa sig till hur det vara att leva på gården. Den livsform som Doris beskriver att hon har idag är en självständighetslivsform där hon är ett med sitt företag och arbetet.

Att leva i en kombination av flera livsformer är vanlig bland kvinnor. Anna och Elin har gått från en karriärlivsform kombinerat med en husmorslivsform till en självständighetslivsform och husmorslivsformen. Det som finns som ett liknande mönster hos dem var att de gick igenom en period av stress där det var svårt att kombinera arbete och fritid. Christensen beskriver att en kvinna väljer karriärlivsformen kräver det att hon skapa en miljö som underlättar för karriären. Att kombinera en karriärlivsform och husmorslivsform kan vara svårt och många väljer att inte skaffa barn eller familj, för att undvika det dilemma som kan uppstå mellan hem, familj och karriär. Om både mannen och kvinnan lever i karriärlivsformen kräver det att de tar hänsyn till varandra, vilket i sin tur kan leda till att de hämmar varandra. För att lösa problemen kan de besluta att inte skaffa barn eller att om de har barn, lägga upp ett strikt schema för tid för barn och arbete. För att få samvaro kan de ha ett gemensamt arbetsrum som de sitter och jobbar i efter att barnen gått och lagt sig. Då de båda har mycket att göra kan det bli svårt för båda att klättra i karriären och att göra det på samma ort. Alternativet är att de söker sig till större städer där båda har möjligheten att göra karriär. (Christensen. 1987:131–138)

Anna och Elin har båda arbetat i många år och haft en karriär i andra företag i näringslivet innan de startat sitt företag. De beskriver att de kom till en gräns där de nådde vad de klarade fysiskt och psykiskt. Anna fick inte ihop alla sitt arbete och krav och sa upp sig och Elin blev allvarligt sjuka av all stress och arbete. Båda övergick därefter till en självföretagande livsform. Även Beatrice hade vad som kan likna en karriärlivsform med en universitetsutbildning och arbete inom detta område. Innan hon övergick till familjeföretag och den självständiga livsformen.

En karriärorienterad kvinna kan uppleva oerhörda hinder och problem med sig själv om hon även har en husmorspraxis. Det kan t.ex. vara så att hon vill ha ett perfekt hem och ha tid till familjen vilket tar tid från hennes arbete och karriär. Detta kan hindra henne i karriären då hon konkurrerar med män som bara har arbetet att fokusera på och inte har samma ansvar för hem, hushåll och familj. (Christensen.1987: 138-139)

Detta visar hur sårbar det är att kombinera en karriärlivsform med en husmorslivsform och kan vara förklaringen till att de övergick till att starta eget företag. Det kan även vara så att drivkraften i att vara självständig, att få styra sin tid själv och att få tid till familjen, kan vara en anledning till att de övergick till en självständighetslivsform.

Cecilia har vuxit upp i en familj med självständighetslivsformen och det är den livsformen hon har idag. Efter att hon slutat gymnasiet så arbetade hon i olika företag men insåg snabbt att hon ville ha ett eget företag och kunna göra det hon ville och styra sin tid själv. Idag är Cecilia mammaledig men trots detta är företaget, fritiden och familjen en helhet som i en självständig livsform.

I en självständighetslivsform där båda är en del av företaget är det lättare att kombinera husmorslivsform med självständighetslivsform då de båda har en gemensam verksamhet i företaget. Även en karriärlivsform och familjeföretagslivsform är lättare att kombinera då de båda är engagerade i sitt arbete vilket gör att de har en större förståelse för varandra. (Christensen .1987:138–139)

Barnen och familjen är viktig del av mina informanternas liv och husmorslivsformen har ändrats beroende på hur gamla barnen är. Oavsett ålder är barnen en viktig del av vardagen. När barnen är små innebär husmorslivsformen att de anpassar tiden till barnen. I detta stadium kan livsformen närma sig lönearbetarlivsformen där det är arbetet som är medlet för fritiden med barnen och familjen. Fokus går från företag till barnet under en kortare period. Det finns också exempel på motsatsen där en mammaledighet ökar möjligheterna till att ägna tid åt företaget och företagsutveckling då barnet alltid kan vara med och man kan arbeta samtidigt. Barnen och familjen finns ständigt med men fokus och handling kan trots detta vara på företaget. Barnbarnen blir en precis lika viktig del av livet för kvinnorna när de blir äldre då fritiden och arbetet anpassas till tid för barnbarnen. Ingen fritid, arbetet är allt och det finns inget socialt liv utanför arbetet. Barnen är vuxna och har flyttat hemifrån men det kan ändå vara så att hon kan ringa dem när det krisar och de kan ställa upp och jobba.

I den självständiga livsformen finns en tydligare ansvarsfördelning för vem som ska göra vad, för att göra allt så effektivt som möjligt. Mannen arbetar mer med tekniska delar av hemmet och kvinnan har hand om mer hushållsnära arbete. Den traditionella husmorslivsformen finns kvar hos alla informanterna där man följer de traditionella rollerna, men det är inget som ses som ett problem, utan snarare en effektivisering av den tid man har. De trivs alla med sitt liv och gillar sitt arbete.

Som beskrivs i inledningen av studien är det andra förutsättningar att driva företag i staden till skillnad på landet. Ett liv i staden ger närhet till förskola och skola på annat sätt än på landsbygden vilket i sin tur kan påverka husmorslivsformen. En företagande kvinna i staden har större möjlighet att

lämna barnen på i skola än den företagande kvinnan på landsbygden. Ett företag i staden med närhet till skola, förskola och handel gör att man kan effektivisera och spara tid från fritid och familjeliv till företaget. På motsvarande sätt kanske barnen till landsbygdsföretagarskan är med familjen och företaget mer än motsvarande familjelivsform i staden. Fyra av de intervjuade kvinnorna har företagsverksamhet i samma hus eller i närheten av boningshuset. Detta kan påverka känslan av närheten till arbetet och företaget finns med dem dygnet runt. Det blir en del av livsstilen och de beskriver att de gillar att det alltid finns något att göra fast de längtar efter att ha ledigt.

Vilka drivkrafter har företagarskan?

Företagarskorna visar att de har entreprenöriella egenskaper, som en stark vilja och drivkraft, hög motivation, gillar att samarbeta med andra och förmåga att bilda nätverk, är nytänkande och kreativ, tar kalkylerade risker, kan lösa problem, tänker abstrakt och konkret osv. Flera av dem har beskrivit stora motgångar och problem på vägen som de har löst. Trots det fortsätter de och går vidare med företaget. De har alltid idéer om hur de kan utvecklas.

Alla utom en av informanterna beskriver drivkraften som kan bidra till en levande landsbygd vilket/aktiv landsbygd. Detta visar att de tänker på samhällets som helhet och har då likheter med vad som kallas samhälls-entreprenörer. En sådan skapar en lön för sig själv och en vinst för samhället och tänker på samhället som helhet och hur detta kan gynnas socialt, ekonomiskt och ekologiskt (Gawell et.al 2009:9).

Som samhälls-entreprenör tänker man på det som är viktigt för samhället som helhet och driver företaget före samhällets nytta, inte bara av vinstintresse för egen del. En levande landsbygd kan förklaras som en bygd där det finns människor som bor, ett aktivt lantbruk, rikt näring och föreningsliv och förutsättningar att starta eget företag. Detta visar på landsbygden har en annan gemenskap eller har ett annat emotionellt värde för personen, eller att man ser den kollektiva nyttan med att en levande landsbygd i sin tur gynnar det egna företaget. Att de drivs av en vision om en levande landsbygd kan höra samman med att alla är uppvuxna på landsbygden eller att de har varit på gårdar och landsbygd redan när de var små. De beskriver alla hur de har sett hur landsbygden har förändrats då skolor och lanthandeln försvinner. De har alla på ett eller annat sätt arbetat för att behålla service och föreningar, vilket har enat bygdens befolkning vilket tar sig uttryck i traditioner, normer, kunskap och gemenskap på platsen över tiden.

Drivkraften är även att få göra det de tycker är roligt och att det går att kombinera med tid för familjen vilket på många sätt hör samman med livsformen.

Gör det skillnad att vara kvinna inom näringslivet?

Yvonne Hirdman beskriver de två genuskontrakten; dikotomi och hierarki. I detta arbete är utgångspunkten dikotomin då jag redan från början gjort skillnad på kvinnor och män genom att välja att bara intervjua kvinnor. Det kan ses som en svaghet i studien att jag inte intervjuat män, men då det redan idag finns många undersökningar om företag som drivs av män ansåg jag att detta var en intressant vinkling.

Jag har inte undersökt genuskontrakten på djupare nivå med intervjuer av familj, släkt eller vänner. Däremot beskriver kvinnorna och jag observerade att flera av dem hade traditionella könsroller i arbete och i hemmet. Denna undersökning visar det att det finns en genusstruktur. En av kvinnorna beskriver att det var fruktansvärt när de startade företaget, ingen ville tro eller ta på allvar att hon kunde vara ägaren och chefen i företaget. Senare började hennes man arbeta i hennes företag och då blev han kallad ”bagerskan” på bygden i nedlåtande ton. Hon beskriver att hon lärt sig att som kvinna måste man kunna allt för att bli tagen på allvar. Efter tjugo år ser hon att det blivit lite bättre men det finns förutfattade meningar kvar. En annan beskriver att det var jättetufft att vara ung kvinna och driva eget företag för att det vara bara äldre män i branschen som inte lyssnade på henne.

Osynlighet, mångfald och anpassning var det som Sundelius och Holmlunds kom fram till att företagskor behöver förhålla sig till. Det går att se att några av dessa har varit osynliga då de inte blivit bemötta på rättvist sätt och på detta sätt osynliggörs de. De osynliggörs samtidigt i allt arbete de gör utanför företaget som ses som en del av hushåll och familj. Företag och rådgivare utgår från att det är en man som har företaget vilket är en form av osynliggörande. De tvingas då att arbeta extra och hävda sig för att synas och få rätt bemötande. Mångfald är svårt att dra slutsatser av för att detta är en lite undersökning men inom de kvinnor jag intervjuat har alla företag med olika inriktningar. Anpassningen finns hos alla dessa kvinnor då de alla beskriver hur de anpassat tiden i företaget till ekonomi, familj, vänner och hushåll.

Hur kan kvinnligt företagande främjas?

Majoriteten av företagen på landsbygden drivs som soloföretag, 73 %. (Nilsson et. al 2009:23). Denna företagsform är den vanligaste företagsformen bland kvinnliga företagare och andelen kvinnliga företagande på landsbygden var 23 % 2008 (Tillväxtverket, Kvinnors och mäns företagande 2012:15, Nilsson et.al 2011:15).

Alla intervjuade har personliga egenskaperna som hade betydelse till att de vågade starta företag. För att våga starta företag behövs det stöd från familj och nätverk men även från samhälle.

Idag finns det styrning från politiskt håll för att främja kvinnligt företagande. Det är exempelvis genom att skapa kvinnligt nätverk, att ha specifik rådgivning till kvinnor och att dela priser till den bästa kvinnliga företagaren.

Alla mina informanter beskriver att nätverk finns och att de är viktiga. De är med i olika branschnätverk men främst informella nätverk som är med personer inom samma bransch som dem. Tre av dem beskriver att de är med eller har varit med i kvinnliga nätverk och att det har varit givande, men det är svårt att ta sig tid till det. Oftast har det varit vid konstiga tider eller långt att resa till möten eller nätverksdagar. De viktigaste nätverken är inte de kvinnliga utan de sociala och affärsmässiga nätverk som de har. Dessa nätverk är viktiga både för företaget men även familjen som helhet och i en självständighetslivsform är företag och familj det viktiga och att kombinerar dessa.

Kvinnor ser sällan på sig själva som entreprenörer och många har bristande självkänsla vilket gör att färre kvinnor än män vågar starta eget företag (Almerud: 2012:25). Dålig självkänsla eller dålig självförtroende är något som flera av kvinnorna beskriver som ett hinder hos kvinnor generellt. De är ambitiösa och kan samtidigt överarbeta på grund av sin dåliga självkänsla. Om det är normen kring vad som är manligt eller kvinnligt som gör att kvinnorna beskriver att kvinnor har dåligt självförtroende, eller de själva har upplevt det går inte att svara på utifrån denna studie. Dessa kvinnor har istället visat motsatsen i sitt handlande vilket gör det intressant att de beskriver att kvinnor är motsatsen.

Att vara kvinnlig företagare uppmärksammas genom diplom, priser och utmärkelser för det arbete de gör. Flera av de jag har intervjuat har fått pris som årets kvinnliga företagare från länsstyrelsen, genom näringsliv eller kommunen för sitt arbete, vilket de var glada och stolta över. De kvinnor som deltagit i min studie och som fått utmärkelser för sitt företag är stolta över att de fått priserna. Det kan ha givit dem bättre självförtroende och haft betydelse för den fortsatta satsningen i företaget. Detta visar att det är viktigt att uppmuntra kvinnligt företagande då det kan öka motivationen och glädjen i att driva företag.

Det finns genusstrukturer i samhället om vad som är manligt och kvinnligt och att näringslivet associeras med män. Som företagare har man mycket kontakter med andra företag, rådgivare osv. och för att främja kvinnligt företagande är det viktigt att dessa stödjer även kvinnor som vill starta företag. Några av informanterna beskriver att hon har stött på många fördomar om kvinnligt företagande och så även problem kring detta. En av dem hade en önskan om att det fanns en rådgivare eller coach som man som företagare har möjlighet att ringa dygnet runt i veckan. Då får företagaren en möjlighet att ställa alla frågorna som man behöver hjälp med eller få stöd i andra problem man har stött på. Ytterligare ett sätt att hjälpa den landsbygdeföretagarskan skulle vara att

För att främja kvinnligt företagande på landsbygden behöver man utgå från kvinnans livssituation och hennes livsform. Exempelvis är det svårare att skapa nätverksgrupper eller gå på nätverksträffar då träffarna oftare är i staden. Samtidigt har de knappt tid att ta hand om allt de ska göra i företaget, vilket gör att nätverksträffar inte prioriteras. En lösning skulle kunna vara att ha virtuella möteplatser eller dygnetruntrådgivning. Ytterligare ett sätt som kan underlätta för företagaren är att underlätta och minska pappersarbetet. Det är många blanketter från myndigheter som ska fyllas i och skrivas på, som ibland försvårar arbetet för den kvinnliga företagaren.

7. Slutsatser

- Livsformen är inte densamma hela livet utan kan ändras, däremot kan en ideologi finnas kvar.
- Livsformen kvinnorna lever i är självständighetslivsform kombinerat med husmorslivsform
- Drivkrafterna är att göra det de trivs med och tycker är roligt, att få styra och planera sin egen tid samtidigt som det ger tid till familjen och att jobba för en levande landsbygd.
- Kvinnligt företagande kan främjas genom ökad kunskap om kvinnligt företag i samhället som helhet, att skapa virtuella mötesplatser, exempelvis nätverksgrupper och mentorsgrupper på nätet. Det skulle även underlätta om administrativt arbete kunde minska.

Referenser

Litteratur

Eriksson, Kristina (2000). *Om "Bra karl reder sig själv" – varför ska då kvinnan vara med?* Examensarbete Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för ekonomi, Uppsala

Friberg, Tora (1990). *Kvinnors vardag - Om kvinnors arbete och liv. Anpassningsstrategier i tid och rum.* Studentlitteratur AB

Gawell, Malin. Johannisson, Bengt. Lundqvist, Mats (2009) *Entrepeneurship in the name of society.* Östertälje tryckeri AB

Gunnarsdotter, Yvonne (2005) *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap – Den svenska landsbygdens omvandling ur locknevis perspektiv.* Acta Universitatis Agriculturae Sueciae. Doctoral Thesis No 2005:3.

Hirdman, Yvonne (1988) *Genussystemet- reflexioner kring kvinnors sociala underordning.* Kvinnovetenskaplig tidskrift 1988.

Holmqvist, Carin. Sundin, Elisabeth (2002). *Företagerskan- Om kvinnor och entreprenörskap:* SNS förlag

Höjrup, Thomas (1983). *Det glömte folk. Livsformer och centraldirigering.* Institut for europeisk folkelivsforskning/Statens Byggeforskningsinstitut, Lyngby

Höjrup, Thomas. Lone Rabek Christensen (1988) *Strukturell Livsformsanalyse.* Livsformsanalyser och i teori och praktik 22-26 februari 1988, Centrum för byggnadskultur i västra Sverige CTH, Göteborg.

Höjrup Thomas och Lone Rabeck Christensen (1989) *Strukturell Livsformanalyse.* I Nord-Nytt, Nordisk tidskrift för folkelivsforskning 37.

Kvale, Steinar. (2010) *Den kvalitativa intervjun.* Studentlitteratur AB

Månsson, Per. (2007) *Moderna samhällsteorier.* Sjunde upplagan. Nordstedts akademiska förlag

Stanfords, Maria. (2007) *Mellan arbete och familj- ett dilemma för kvinnor i 1900-talets.* Sverige SNS förlag

Svensson, Per-Gunnar (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

Thorell, Jan. Svensson, Torsten (2007). *Att fråga och att svara*. Liber AB

Johansson, Börje. Klaesson. Landsbygdsföretagaren måste fixa långa avstånd. Ur :*Ska hela Sverige leva?* (2008). Formas förlag

Wikander, Ulla et.al. (2003). *Makt och försörjning*. Studentlitteratur AB

Publikationer

Almerud, Moa. Johannesson, Christina. Jupiter, Johanna. Lindqvist, Pär. Saarinen, Ylva (2012) *Översyn av hur kvinnligt företagande kan främjas ur ett genus- och jämställdhetsperspektiv*. Kognito AB

Regeringstryck

Nilsson, Johanna. Pettersson, Maria. Pettersson, Lars (2009) *Företagandet på landsbygden*, RA09:2 Landsbygdsavdelningen, Jordbruksverket

Nilsson, Johanna. Petterson, Maria (2011) *Vem är chef egentligen?* RA11:8 . Landsbygdsutvecklingsenheten, Jordbruksverket

Löfström, Åsa (2009) *Gender equality, economic growth and employment*, Ministry of Integration and Gender Equality

Tillväxtverket, *Mäns och Kvinnors företagande* (2012) Info 0425